

K O N I N K L I J K E N E D E R L A N D S E
A K A D E M I E V A N W E T E N S C H A P P E N

COMMISSIE 'KWALITEIT, ROL
EN BELANG VAN HET NIDI'
EINDRAPPORT

Oktober 2013

INHOUD

1.	AANLEIDING EN CONTEXT	3
2.	COMMISSIE 'KWALITEIT, ROL EN BELANG VAN HET NIDI'	4
	2.1 Toelichting op de keuze van de commissieleden	4
3.	WERKZAAMHEDEN VAN DE COMMISSIE	5
4.	BEVINDINGEN VAN DE COMMISSIE	6
	4.1 Ontwikkeling van het NIDI als KNAW-instituut	6
	4.2 De waarde van NIDI in termen van geleverde wetenschappelijke kwaliteit	7
	4.3 De waarde van NIDI in het wetenschappelijk landschap	8
	4.4 De waarde van NIDI voor beleidsvraagstukken en maatschappelijke discussie	10
5.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	12

1. AANLEIDING EN CONTEXT

Op 30 mei 2013 stuurden minister J. Bussemaker en staatssecretaris S. Dekker (OCW) de Tweede Kamer hun voorstel voor invulling van de ‘subsidietaakstelling onderwijs en onderzoek’ zoals opgenomen in het *Regeerakkoord* (€ 100,- mln. in 2014, € 200 mln. in 2015). Onderdeel van dit voorstel was de jaarlijkse rijksbijdrage van € 1,96 mln. aan het KNAW-Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) met ingang van 1 januari 2014 te reduceren met 50% en met ingang van 1 januari 2015 te beëindigen. Als argument voor deze bezuiniging noemde de minister: ‘Er is geen sprake van een instelling die noodzakelijk is voor ons wetenschapsstelsel. (...). Het onderzoek kan door de planbureaus en de vakgroepen bij de universiteit worden opgepakt’ (kamerstuk 425975). Op 26 juli jl. berichtte de staatssecretaris van OCW aan het bestuur KNAW dat de bezuiniging definitief was geworden.

In reactie op deze ontwikkelingen zijn door het bestuur KNAW drie acties uitgezet. Zoals vereist, is de formele procedure voor het implementeren van de personele consequenties van dit besluit in werking gezet. Tegelijkertijd is op bestuursrechtelijke gronden bezwaar aangetekend tegen het besluit van de minister, met als inzet verlegging van de ingangsdatum naar 1 januari 2016, zo mogelijk 1 januari 2017; dit bezwaar is inmiddels ongegrond verklaard. Ten derde heeft het bestuur de overweging uitgesproken het NIDI met genootschapsmiddelen te continueren in afgeslankte vorm, mits de wetenschappelijke kwaliteit en de waarde voor wetenschap en samenleving van het NIDI onafhankelijk en onbetwistbaar werden vastgesteld.

2. COMMISSIE ‘KWALITEIT, ROL EN BELANG VAN HET NIDI’

Hierop is door de directie KNAW bij besluit van 8 juli jl. met ingang van 2 september 2013 de Commissie ‘Kwaliteit, Rol en Belang van het NIDI’ ingesteld. De opdracht aan de Cie. is om uiterlijk per 1 november 2013 een gemotiveerd oordeel te geven over (1) de waarde van het NIDI in termen van geleverde wetenschappelijke kwaliteit; (2) de waarde van het NIDI binnen het wetenschappelijk landschap c.q. de kennisinfrastructuur; en (3) de waarde van het NIDI voor het beleid en maatschappelijke discussie inzake bevolkingsvraagstukken. Zoals aangegeven in het instellingsbesluit, dient de Cie. voor haar onderzoek gebruik te maken van de zelfevaluatie van het NIDI d.d. september 2013; een gesprek met directeur en management team van het NIDI; gesprekken met externe stakeholders; en verder ‘al het materiaal dat de commissie voor haar oordeel meent nodig te hebben’.

De commissie bestaat uit de navolgende personen:

Em. prof. dr. A. van Doorne-Huiskes, voorzitter

Drs. W. Deetman, lid

Prof. dr. C. van Ewijk, lid

Prof. dr. J.P. Vandenbroucke, lid

Prof. dr. J.L. van Zanden, lid

Dr. D.J. Waarsenburg, secretaris

2.1 Toelichting op de keuze van de commissieleden

Mw. Anneke van Doorne-Huiskes was voorzitter van de externe evaluatiecommissie NIDI in 2007; als emeritus hoogleraar sociologie (EUR, UU) is zij in staat de vier werkvelden van het NIDI in inhoudelijke samenhang te overzien; Wim Deetman (Raad van State) was als bewindspersoon verantwoordelijk voor de verzelfstandiging van het NIDI, later voorzitter van de Raad van Toezicht NIDI, en is goed in staat de positie van het instituut binnen het bestel te beoordelen; Caspar van Ewijk (tot voor kort onderdirecteur van het CPB) bezit demografische expertise op het gebied van kwantitatieve macro-economie en vergrijzingsvraagstukken en oordeelkundig inzake de relatie van het NIDI tot de planbureaus; Jan Vandenbroucke (klinische epidemiologie LUMC, lid KNAW) heeft langs de lijn van cohortstudies affiniteit met de demografische discipline; Jan Luiten van Zanden (economische geschiedenis UU, lid KNAW) heeft langs de lijn van sociaaleconomisch historisch onderzoek affiniteit met de demografische discipline. Demetrius Waarsenburg (secretaris) is staflid van het Bureau KNAW.

3. WERKZAAMHEDEN VAN DE COMMISSIE

In de eerste week van september jl. heeft het NIDI zijn zelfevaluatie opgeleverd, uitgevoerd volgens het SEP-model (zie bijlage 1). Het document haakt aan bij de laatste externe evaluatie van 2007 en de midterm review van 2010, schetst de huidige organisatie en hoe daarin de aanbevelingen uit de laatste evaluaties zijn verwerkt (par. 1-3). Par. 4 bespreekt de kwaliteit en scope van het wetenschappelijk onderzoek aan de hand van het onderzoeksprogramma, dat is gedefinieerd in vier thema's: Families and Generations, Migration and Migrants, Work and Retirement, Ageing and Longevity; daarna volgen wetenschappelijk productiviteit in vergelijking met onderzoeksinstituten elders, publicatie-impact, en reputatie en erkenning. De positie van het NIDI binnen het onderzoekbestel, resp. binnen maatschappelijke discussie en beleidsvraagstukken worden behandeld in par. 5 en 6. De zelfevaluatie besluit met twee bijlagen, de eerste met een opgave van ontvangen internationale adhesiebetuigingen, de tweede met een overzicht van extern gefinancierde projecten.

De zelfevaluatie van het NIDI is door de commissie bestudeerd en kritisch getoetst. Als verdieping op de voorgelegde gegevens heeft de commissie op 24 september jl. een serie aanvullende vragen gesteld aan het NIDI. Deze vragen betroffen de kwaliteit van de wetenschappelijke output, de zwaarte binnen het vakgebied van tijdschriften waarin dit onderzoek is gepubliceerd, de impactfactor van de artikelen, de verdeling van output over de staf (promovendi, postdocs, hoogleraren), en de mate waarin het NIDI een voorhoederol vervult op het gebied van theoretische en methodologische vernieuwing. Voor de beantwoording van deze vragen door het NIDI, zie bijlage 2. In een later stadium van haar onderzoek heeft de commissie het NIDI een tweede serie vragen voorgelegd, ditmaal vooral met betrekking tot de kwantiteit van de wetenschappelijke output, de positie van het NIDI in het nationale en internationale wetenschappelijk netwerk, en de positie in het beleids- en maatschappelijk discours. Voor het antwoord van het NIDI op deze vragen, zie bijlage 3.

De ontvangen gegevens zijn binnen de commissie beoordeeld en extern getoetst aan drie wetenschappelijke specialisten op het gebied van de demografie: prof. dr. Inge Hutter (hoogleraar demografie en decaan van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen UU); prof. dr. Claartje Mulder (hoogleraar demografie RUG); en prof. dr. Werner Raub (hoogleraar sociologie en decaan van de Faculteit Social and Behavioural Sciences UU). Met prof. dr. Paul Schnabel (universiteitshoogleraar UU), tenslotte, is de positie van het NIDI in relatie tot de planbureaus en speciaal het SCP besproken.

4. BEVINDINGEN VAN DE COMMISSIE

4.1 Ontwikkeling van het NIDI als KNAW-instituut

Het NIDI werd in 1970 opgericht als interuniversitair instituut voor demografisch onderzoek. Met de overdracht van het instituut aan de KNAW verschoof het zwaartepunt van het onderzoeksprogramma naar fundamentele vraagstellingen en internationale oriëntatie. De huidige missie van het KNAW-NIDI is 'het uitvoeren van kwalitatief hoogwaardig onderzoek op het gebied van bevolkingsvraagstukken en het ontsluiten van demografische kennis en informatie voor gebruikers in wetenschap, beleid en samenleving. (...)' De visie van het NIDI is 'om zijn positie als nationaal uniek en internationaal toonaangevend onderzoeksinstituut op het terrein van bevolkingsvraagstukken verder uit te bouwen. Op nationaal niveau streven we naar een stemhebbende rol in het wetenschappelijk debat en maatschappelijke discussies op het gebied van bevolkingsvraagstukken. Op internationaal niveau streven we naar een positionering als *center of excellence*.' (bijlage 1, p. 3).

Tien jaar zijn verstreken sinds de overgang van het NIDI naar de KNAW. De herpositionering als wetenschappelijk topinstituut is geslaagd. De externe evaluatie van 2007 beoordeelde het wetenschappelijk onderzoek van het NIDI als 'zeer goed tot excellent'. De commissie prees de sterke focus in het onderzoek met levensloop ('Lives in context') als bindend principe, de inhoudelijke samenhang binnen de staf, de internationale vergelijkende oriëntatie, de toonaangevende positie in Europa, en de maatschappelijke outreach van het instituut. Aanbevolen werd deze strategische koers vast te houden, met versterking van het internationaal vergelijkend survey onderzoek en het innovatieve gebruik van demografische modellen. In kritische zin wees de commissie op de wenselijkheid om inhoudelijk te vernieuwen en versterken op het terrein van gezondheidszorg. Verdere aanbevelingen betroffen het adresseren van onevenwichtigheden in de wetenschappelijke personeelsopbouw en het verhogen van de zichtbaarheid van het instituut in externe communicatie.

In de midterm review van 2010 concludeerde het NIDI dat de reorganisatie van het instituut in 2006/2007 positief had uitgewerkt, dat de wetenschappelijke output groeide en dat de internationale positie was versterkt. Aan de andere kant moest worden vastgesteld dat de aanbevolen inhoudelijke vernieuwing op het terrein van de gezondheidszorg niet van de grond was gekomen en dat het uitbalanceren van de formatie ten gunste van zwaardere onderzoekscapaciteit te langzaam verliep. De conclusie was dat de transformatie van een beleidsgericht naar een wetenschappelijk topinstituut succesvol was verlopen maar nog niet voltooid, want dat de eigen organisatie verder moest worden verbeterd en de zichtbaarheid op nationaal niveau versterkt.

Met deze opdracht trad in 2010 de huidige directeur aan. Een nieuwe reorganisatie volgde, met als doel de wetenschappelijke kwaliteit te verhogen door

het maken van scherpere keuzes, het vergroten van de efficiency, en het in balans brengen van structurele financiering en vaste staf. De nieuwe organisatiestructuur diende mede tot versterking van de dwarsverbanden tussen fundamenteel onderzoek en de beleidsmatige en maatschappelijke dimensie. Deze reorganisatie kreeg in 2012-2013 zijn beslag. De structurele, vaste formatie is teruggebracht van ca. 33 fte tot 20 fte; de totale bezetting inclusief tijdelijke aanstellingen omvat 33 fte. Het aantal onderzoeksthema's teruggebracht van zes tot vier; deze focus werd ingegeven door de maatschappelijke relevantie van de thema's, hun onderling versterkende samenhang, en het gebleken wetenschappelijk succes van deze aanpak. De kernbezetting van elk thema bestaat uit een themaleider, enkele senior-onderzoekers en een wisselend aantal tijdelijke postdocs en PhD-studenten. (zie verder bijlage 1, pp. 3-5).

Oordeel van de commissie

Terugkijkend op een transformatieproces van tien jaar, concludeert de commissie dat het NIDI erin is geslaagd zich een prominente positie te verwerven in het internationale wetenschappelijk debat van de demografische discipline. Het NIDI kan zich meten met de besten in Europa, zoals het Max Planck Institute for Demographic Research in Rostock en het Vienna Institute of Demography. De commissie is verder van oordeel dat de huidige directeur effectief invulling heeft gegeven aan de aanbevelingen van de evaluatie-commissie 2007 en de eigen midterm review van 2010. De krachtenconcentratie van het NIDI op de vier thema's levert een sterk en maatschappelijk relevant onderzoeksprofiel op, waarmee het NIDI in de internationale wetenschappelijke arena duidelijk 'scoort'. De staf van het NIDI is in staat gebleken zich toegang te verwerven tot individuele grants van de European Research Council (ERC) en NWO, en genereert totaal op jaarbasis c. € 1,5 mln. aan projectgelden (= 75% additioneel op de lumpsum financiering). Wat blijft is de signalering dat er wetenschappelijk en maatschappelijk nog steeds een belangrijke niche bestaat op het gebied van gezondheidsvraagstukken; dit onderzoeksveld is helaas gesneuveld bij de reductie van zes tot vier thema's. Ook wordt binnen en buiten de commissie betreurd dat in de huidige onderzoeksbezetting van het NIDI geen ruimte en deskundigheid meer is voor een verbinding met demografische vraagstukken in historisch perspectief.

4.2 De waarde van NIDI in termen van geleverde wetenschappelijke kwaliteit

De wetenschappelijke visie van het NIDI op demografisch onderzoek wordt in de zelfevaluatie 2013 als volgt omschreven (p. 6): 'Het scheppen van kennis vraagt een creatieve combinatie van bestaande kennis (theorie), nieuwe empirische duiding (data) en methoden van wetenschappelijk onderzoek. Het kennen van de feiten ('what'), de determinanten ('why'), de consequenties ('so what') en de onderliggende mechanismen die oorzaken en geobserveerde trends verbinden ('how') is in onze opvatting de beste benadering om bevolkingsvraagstukken te bestuderen en de demografische uitdaging aan te gaan. Kenmerkend voor het NIDI is dat expertise op al deze terreinen in het instituut zijn gebundeld.' Concreet gaat het om de verbinding van het macro- en micro-niveau (de vertaling van individuele beslissingen in macro-trends, de invloed van macro-trends op individuele beslissingen); het betrekken van de verwevenheid tussen individuele levenslopen (intergenerationele relaties, invloed van 'significant others'), de invloed van contextuele factoren op het

micro-niveau (culturele omgeving, normen en waarden, beleid en instituties), en de rol van deze factoren in het duiden van regionale en/of internationale verschillen in demografisch gedrag. De externe gesprekspartners van de commissie bevestigen dat deze integrale, discipline-overstijgende benadering uniek is binnen Nederland en de grootste kracht van het NIDI vormt. Voor de theoretische en methodische vernieuwingen die deze strategie heeft gebracht binnen het demografisch onderzoek, zie bijlage 1, pp. 5-8 en pp. 18-19.

Het wetenschappelijk succes van deze benadering weerspiegelt zich in het niveau van de tijdschriften waarin het NIDI zijn onderzoek publiceert (vgl. bijlage 1, pp. 10-13; bijlage 2, pp. 3-4) en de hoge impact-factor van de publicaties (zie bijlage 2, pp. 10-27). Ook de externe deskundigen die de commissie heeft geraadpleegd voor haar onderzoek benadrukken dat de wetenschappelijke kwaliteit van het NIDI zeer hoog is ('voortreffelijk').

Wat betreft de kwantiteit van de wetenschappelijke output, zelfs met mogelijke beperkingen van onderlinge vergelijkbaarheid laat zich aflezen dat het NIDI erg goed presteert in vergelijking met de 'zuster-instituten' te Wenen en Rostock (bijlage 1, p. 11; bijlage 3, p. 2). Binnen Nederland voldoet het NIDI ruimschoots aan de kwantitatieve publicatienormen die de sociologie-afdelingen van VU en UvA hantieren. In vergelijking met deze onderzoeksgroepen produceert het NIDI vergelijkbaar hoog met de VU en beduidend hoger dan de UvA. Het NIDI hecht er evenwel aan te benadrukken dat het streven op organisatieniveau niet is gericht op verdere groei van het aantal publicaties, maar van de impact. Gemeten naar de normen die het Tinbergen Instituut terzake hanteert voor Research Fellows (alleen de vijf meest impactvolle publicaties worden geteld op basis van Article Influence Score), voldoet op dit moment ruim 80% van de NIDI-staf aan deze norm (zie verder bijlage 3, pp. 1-6).

Oordeel van de commissie

Na toetsing van de beschikbare gegevens, concludeert de commissie, in aansluiting op de evaluatie 2007, dat de wetenschappelijke kwaliteit van het NIDI-onderzoek, gemeten aan de normen die in sociologische discipline van toepassing zijn, van zeer hoog tot excellent niveau is. De erkenning van deze wetenschappelijke kwaliteit weerspiegelt zich in een bovengemiddelde publicatie-output, een (verder) stijgende lijn van impact, en de hoeveelheid onderzoeksmiddelen die het instituut weet te verwerven uit de tweede en derde geldstroom.

4.3 De waarde van NIDI in het wetenschappelijk landschap

Nationaal

De samenhangende, interdisciplinaire benadering van het NIDI maakt dat stafleden gewilde kandidaten zijn voor bijzondere hoogleraarschappen, gastcolleges en onderzoeksconsortia. Op dit moment ondersteunen vijf deeltijdhoogleraren het demografisch onderwijs en onderzoek aan vier universiteiten in Nederland (UvA, VU, UT en RUG; de NIDI-leerstoel UU is op dit moment nog niet opgevolgd), en een vijfde in België (Vrije Universiteit Brussel). Jaarlijks begeleidt het NIDI gemiddeld 20 PhD studenten, werkt nauw samen met de enige master-opleiding demografie in Nederland (RUG), en volgen gemiddeld 5 Master-studenten hun onderzoeksstage

bij het instituut. Verder biedt het NIDI gastvrijheid aan binnen- en buitenlandse gastonderzoekers en visiting fellows; er zijn vier honorary fellows aan het instituut verbonden (zie verder bijlage 1, pp. 17-19).

Het is de commissie bekend dat de RUG de intentie heeft het Groningse profile-ringsspeerpunt 'Sustainable Society' te versterken door een substantiële inhoudelijke en financiële participatie aan het gaan met het NIDI, gedragen door vier faculteiten binnen de RUG. Gesprekspartners van de RUG benadrukken hierbij de waarde van het NIDI door zijn interdisciplinaire verbinding van sociologische, economische, geografische, psychologische en gerontologische onderzoeksperspectieven.

Internationaal

Binnen het internationale en vooral Europese netwerk van demografische onderzoeksinstituten neemt het NIDI een centrale plaats in, zo bevestigen ook de externe wetenschappelijke gesprekspartners. De reputatie van het NIDI vertaalt zich onder meer in de frequentie waarin het NIDI wordt uitgenodigd te participeren in nationale en internationale onderzoeksconsortia; aan het door NIDI gecoördineerde Generations and Gender Programme nemen thans 19 landen deel. Ook wordt veel beroep gedaan op de staf van het NIDI voor deelname in wetenschappelijke organen en redacties van leidende tijdschriften.

Het mede vanuit het NIDI geïnitieerde netwerk van onderzoeksinstituten 'Population Europe' telt thans 28 deelnemers; de prominente, vaak agendabepalende rol van het NIDI in deze Europese wetenschappelijke infrastructuur heeft er mede toe bijgedragen dat bevolkingsvraagstukken een hoge prioriteit hebben binnen de Europese Unie, zoals ook weerspiegeld in de programmering van Horizon2020. Verder draagt het NIDI actief bij aan demografische programma's en ontwikkelingsagenda's van de Verenigde Naties (UNFPA, UNECE). Deze internationale oriëntatie werkt positief terug op de kwaliteit en omvang van de demografiebeoefening in Nederland (zie bijlage 1, pp. 21-23 en pp. 34-35).

Oordeel van de commissie

In aansluiting op de NIDI zelfevaluatie en het oordeel van de geraadpleegde externe deskundigen, concludeert de commissie dat het NIDI een centrale plaats inneemt in het landschap van de wetenschappelijke demografiebeoefening. De reputatie van het instituut in het Europese en mondiale netwerk is groot en op het dreigende wegvallen van het instituut is door internationale collega-instellingen met huiver en onbegrip gereageerd. Wat betreft het nationale landschap, de commissie onderschrijft de onmisbaarheid van de expertise van het NIDI voor het demografisch onderwijs en onderzoek in Nederland.

Deze conclusie is in nadrukkelijke afwijking van de motivatie van de Minister van OCW bij de beëindiging van de rijksbijdrage ('Er is geen sprake van een instelling die noodzakelijk is voor ons wetenschapsbestel.'). Het feit dat de onmisbare positie van het NIDI in het wetenschapsveld van de demografie niet door het Ministerie wordt gekend, onderschrijft evenwel ook het aandachtspunt van de midterm review 2010, dat de zichtbaarheid van het NIDI in het nationale universitaire landschap (verder) moet worden versterkt.

4.4 De waarde van NIDI voor beleidsvraagstukken en maatschappelijke discussie

Het ontsluiten en vertalen van de uitkomsten van het NIDI-onderzoek voor maatschappelijk gebruik en beleid heeft een centrale plaats in de missie van het NIDI. Dat is terecht en gaat in het geval van het NIDI verder dan gebruikelijk als het aankomt op maatschappelijke kennisbenutting. Thema's als vergrijzing, migratie, bevolkingsgroei en -krimp, nieuwe relatievormen en solidariteit tussen generaties behoren tot de *grand societal challenges* van de komende decennia en zijn van directe relevantie voor iedereen in de samenleving. Inzicht in deze vraagstukken ligt aan de basis van politieke en beleidsmatige besluitvorming over de toekomst van het pensioenstelsel, de betaalbaarheid van het zorgstelsel in de nabije toekomst, ruimtelijke planning, leefbare woonomgeving, de toekomst van de woningmarkt, en de ontwikkeling van arbeidsparticipatie en welvaart.

In interne discussies van de commissie en externe gesprekken is regelmatig de vraag opgekomen waar voor een wetenschappelijk instituut als het NIDI de balans moet liggen tussen fundamenteel onderzoek en participatie in beleids- en maatschappelijk debat. Verheldering van de verwachtingen, zowel naar de stakeholders als de subsidiegever(s) lijkt noodzakelijk; zonder zo'n verheldering is de zichtbaarheid voor de buitenwereld van een wetenschappelijk instituut met relatief beperkte omvang en middelen nooit genoeg en altijd te weinig.

Een verwant aspect dat de commissie heeft beziggehouden is de paradox dat er geen twijfel kan zijn over de maatschappelijke waarde van het onderzoek dat het NIDI verricht, maar dat deze waarde in ieder geval bij het Ministerie van OCW niet zo wordt gezien of gevoeld. In iets mindere mate lijkt dit ook te gelden voor de planbureaus op institutioneel niveau. Dat er een inhoudelijk verschil is tussen het onderzoek dat NIDI en academische onderzoeksgroepen resp. planbureaus verrichten laat zich eenvoudig aflezen uit de aard en het wetenschappelijk gewicht van de tijdschriften waarin deze partijen overwegend publiceren. Dit behelst nadrukkelijk geen waardeoordeel over de kwaliteit van de planbureaus, het wijst er slechts op dat het onderzoek van NIDI en universitaire groepen resp. de planbureaus, voortkomend uit verschillende missies en doelstellingen, uiteindelijk verschillende klankborden adresseren.

Welbeschouwd vormen een gespecialiseerd onderzoeksinstituut als het NIDI, universitaire onderzoeksgroepen en planbureaus een continuüm op het gebied van demografisch onderzoek, van fundamenteel tot toegepast. Het onderscheid is niet hard, de planbureaus doen ook primair wetenschappelijk onderzoek en het NIDI doet ook toegepast onderzoek; bovendien, 'kenmerkend voor het NIDI is het streven in beide typen onderzoek te integreren in projecten' (bijlage 2, p. 9). Toch is de commissie bij haar onderzoek niet ontkomen aan de indruk dat de synergie en aansluiting binnen deze kennisketen niet optimaal is. Verder merkt de commissie op dat planbureaus - departementale diensten met een speciale status - in het kader van personele taakstellingen bij de rijksoverheid zich meer en meer moeten concentreren op hun kerntaak van beleidsadvisering, en daardoor nog minder ruimte hebben dan voorheen voor ongebonden onderzoek. Ook dit ter logenstraffing van de motivatie van de minister van OCW voor de beëindiging van de rijksbijdrage aan het NIDI. ('Het onderzoek kan door de planbureaus en de vakgroepen bij de universiteit worden opgepakt').

Betekent deze observatie dat het NIDI, indien het de mogelijkheid krijgt zijn missie voort te zetten, zijn positie in beleidsadvisering moet versterken? Dat lijkt niet de oplossing. De planbureaus hebben, anders dan het NIDI, een institutionele plaats in de beleidsketen en de politieke besluitvorming. Het wetenschappelijk onderzoek van het NIDI daarentegen is *'gericht op wetenschappelijke excellentie'*, wordt *'geïnspireerd door maatschappelijke vraagstukken'* en levert *'bouwstenen voor beleid'* die door middel van *'een daartoe ontwikkeld instrumentarium worden ontsloten en vertaald voor gebruikers in maatschappij en beleid'*, aldus de zelfevaluatie (bijlage 1, p. 2-3). Dat lijkt een weergave die in balans is met de primaire wetenschappelijke missie én in overeenstemming met realiteit. Feit is immers dat de resultaten van NIDI-onderzoek goed hun weg vinden naar gebruikers en media, en aantoonbaar doorwerken in maatschappelijk debat, beleid en publieksdiscussie (vgl. bijlage 1, pp. 27-33). Met name het laagdrempelige NIDI-orgaan Demos is een belangrijk instrument voor kennisbenutting. Het wordt in aanzienlijke oplage verspreid, bereikt zowel wetenschappers, beleidsmakers als een breder publiek, en wordt door alle personen die de commissie heeft gesproken voor haar onderzoek hoog geprezen om zijn kwaliteit en toegankelijkheid.

Oordeel van de commissie

De waarde van het NIDI voor het beleids- en maatschappelijk discours is groot. Als het NIDI zou wegvallen, mag een aanzienlijke verschraving worden verwacht van kennisontwikkeling en -verspreiding met betrekking tot bevolkingsvraagstukken die ten grondslag liggen aan grote beleidsmatige, politieke en maatschappelijke uitdagingen. Niettemin signaleert de commissie dat buiten de kring van academische wetenschapsbeoefening deze waarde van het NIDI niet overal in gelijke mate wordt gezien en erkend. Een meer synergetische samenwerking en doorloop van kennis tussen de ketenpartners in het demografische veld lijkt wenselijk. Voor de vertaling van de resultaten van NIDI-onderzoek naar de samenleving in brede zin is Demos essentieel. Verdere mogelijkheden voor participatie in het maatschappelijk debat zijn er legio, en zonder meer nuttig, maar worden noodzakelijkerwijs begrensd door de allocatie van onderzoeks- en onderwijscapaciteit.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In aansluiting op de externe evaluatie 2007, beoordeelt de commissie de wetenschappelijke kwaliteit van het NIDI binnen de demografische discipline opnieuw als zeer goed tot excellent. Het instituut heeft zich in de afgelopen tien jaar een centrale, agendabepalende positie verworven in het nationale en internationale wetenschappelijk landschap van demografisch onderzoek. De sterkte van het NIDI is gelegen in de focus op en interdisciplinaire benadering van de levensloop in vier samenhangende onderzoeksthema's. De commissie signaleert dat binnen deze focus relevante niches openliggen op het gebied van gezondheidsvraagstukken en historisch-demografisch onderzoek. Een zwakte en bedreiging van het NIDI is zijn 'stand alone'-positie, zoals pijnlijk is gebleken uit de plotselinge beëindiging van de rijksbijdrage. Maar ook inhoudelijk lijkt NIDI gebaat bij een nauwere verbinding met één of meer universiteiten in Nederland, gezien de voortgaande tendens naar het vormen van grote onderzoeksconsortia. Dit sluit aan bij de meerjarenvisie van de KNAW op de ontwikkeling van haar onderzoeksinstituten (focus, massa, 'on campus'-verbinding).

De commissie is verder van oordeel dat het NIDI van grote waarde moet worden geacht voor de ontwikkeling en verspreiding van wetenschappelijke kennis richting beleidsvoorbereiding, politieke besluitvorming en maatschappelijk debat over grote maatschappelijke vraagstukken.

De commissie adviseert het bestuur van de KNAW zonder voorbehoud alle mogelijkheden die ter beschikking staan te benutten om deze waarden van het NIDI te behouden. De (in beginsel) bereidheid die het bestuur heeft uitgesproken om het NIDI 'in afgeslankte vorm' te continueren, is in dit verband van groot belang. De commissie merkt niettemin op dat het NIDI met ca. de helft van de huidige exploitatiesom niet in staat zal zijn de vier onderling gerelateerde onderzoeksthema's aan te houden, en aldus gevoelig zal moeten inboeten op de brede interdisciplinaire benadering die thans de kracht van het instituut vormt. Daarom is de interesse van de RUG om substantieel en structureel te participeren in het NIDI eveneens van wezenlijk belang. Naar het oordeel van de commissie kan vooral de combinatie van deze twee 'reddingsacties' het NIDI een reëel perspectief bieden om zijn missie op het huidige niveau voort te zetten én te blijven ontwikkelen in nieuwe richtingen, zoals de gesignaleerde niche van demografische gezondheidsvraagstukken.

De commissie 'Kwaliteit, Rol en Belang NIDI', namens deze
Anneke van Doorne-Huiskes, voorzitter
Bunnik, 30 oktober 2013